

DRA. MERCÈ ROCA ROUMENS (1947-2014)

MONTSERRAT DURAN, MARISOL MADRID,
JORDI PRINCIPAL I JOAN SANMARTÍ

El passat 30 de desembre de 2014, la professora Mercè Roca Roumens ens va deixar sobtadament. Catedràtica d'Arqueologia de la Universitat de Barcelona des de l'any 1989, la seva carrera docent i investigadora ha estat llarga i fructífera en diversos camps de l'arqueologia romana, molt particularment en el de la ceràmica, i encara més concretament en el relacionat amb l'estudi de la *terra sigillata*.

Nascuda a Terrassa l'any 1947, la Dra. Roca va estudiar a la Universitat de Barcelona, on es va llicenciar en Filosofia i Lletres l'any 1970. Deixeble del professor Joan Maluquer de Motes, va iniciar la seva carrera acadèmica com a professora ajudant de Prehistòria (1970-1972) i d'Arqueologia (1972-1974), i posteriorment esdevingué professora adjunta interina de Prehistòria (1974-1978) i d'Arqueologia (1978-1979). L'any 1979 va guanyar per oposició una plaça de professora adjunta a la Universitat de Granada, on va ocupar el càrrec de directora del Departament de Prehistòria i Arqueologia entre els anys 1979 i 1985, i on va romandre durant deu anys desenvolupant una fructífera activitat acadèmica i d'investigació. L'any 1988 va tornar a la Universitat de Barcelona com a professora titular d'Arqueologia, per accedir un any més tard a la càtedra que va ocupar fins a la seva mort.

La seva activitat investigadora es va orientar des d'un bon principi cap a l'estudi de les ceràmiques romanes, de resultes d'una

estada d'estudi realitzada a Bordighera, a l'Istituto di Studi Liguri, amb el professor N. Lamboglia. Així, l'any 1975 es va doctorar, amb premi extraordinari, amb la tesi titulada *Aportación al estudio del poblamiento romano en Hispania: centro de producción de sigillata en la Bética*, dirigida pel professor Miquel Tarradell i publicada amb el títol *Sigillata hispánica producida en Andújar, Jaén* (1976). Aquest va ser l'inici d'una brillant carrera, que va continuar com a directora de diversos projectes, principalment sobre arqueologia romana, com el de l'estudi del centre terrissaire d'Andújar, al qual va estar vinculada fins a la fi de la seva vida, essent directora de les excavacions dels forns de *terra sigillata* amb el Dr. Manuel Sotomayor entre el 1982 i el 1994; també va treballar al teatre romà de *Tarraco* (1981-1984), a la ciutat iberoromana de Granada (1985-1989), i sobre el territori d'Empòrion (1992-1995). També va ser co-directora de les excavacions de *Pollentia* entre els anys 1992 i 1995, conjuntament amb el Dr. Arribas i el Dr. Tarradell, sota els auspicis de la W.L. Bryant Foundation. Hi va donar un nou impuls a la recerca desenvolupada fins a aquell moment a la ciutat romana, i en féu un espai de formació fructífer per als seus deixebles. Tanmateix, el seu interès no es limità únicament al territori de l'Estat espanyol, sinó que també projectà la seva activitat a altres zones, sobretot a Itàlia. Així, va ser investigadora en el projecte sobre el desenvolupament urbanístic del Palatí, la ciutat de Roma (2000), i des de l'any 2005 va dirigir el seu últim gran projecte, *La ciudad romana de Cosa: arqueología de un enclave comercial mediterráneo*, a la Toscana, als peus del Tirrè. Hi va desenvolupar una investigació integral, que incorporava les tècniques més avançades per a l'anàlisi urbanística i arquitectònica de la colònia, així com per a l'estudi dels materials mobles, amb la finalitat d'entendre el paper de *Cosa* com a centre comercial de primer ordre a la Mediterrània centrooccidental, especialment en època tardorepublicana i augustal.

Aquesta llarga activitat investigadora ha donat lloc a una extensa bibliografia, tant a nivell individual com col·lectiu, centrada en l'arquitectura i l'urbanisme d'època romana i, molt especialment, en el de la ceràmica. En aquest últim camp, els seus treballs sobre la *terra sigillata* —en particular sobre la producció d'Andújar— són molt nombrosos, i han aparegut de manera regular fins

a la fi de la seva vida; per citar només una selecció dels més importants, cal mencionar els següents: Roca, M., 1980, «Sigillata importada y nuevas formas en Terra Sigillata Hispánica producidas en Andújar. Puntualizaciones cronológicas referidas a la actividad inicial del alfar, *Cuadernos de Prehistoria de la Universidad de Granada* 5, 237-275; Roca, M., 1981, «Terra Sigillata Hispánica: una aproximación al estado de la cuestión», *Cuadernos de Prehistoria de la Universidad de Granada* 6, 385-410; Roca, M., 1983, «Inscripciones decorativas en la producción de Terra Sigillata Hispánica de Los Villares de Andújar, Jaén», *Cuadernos de Prehistoria de la Universidad de Granada*, 8, 433-446; Roca, M., 1990, «Estado actual y perspectivas de la investigación de los centros productores de Terra Sigillata Hispánica: el ejemplo de Los Villares de Andújar», *Florentia Iliberritana*, 1, 389-407; Roca, M., 1994, «Artesanos y producción cerámica en el Alto Guadalquivir», a C. González Román (ed.), *La Bética en su problemática histórica. La sociedad*, Granada, 409-424; Roca, M., 1998, «Reflexiones acerca de las estructuras de producción de sigillata en el centro de Andújar», a M.ª I. Fernández García (ed.), *Terra Sigillata Hispánica: estado actual de la investigación*, Universidad de Jaén, Jaén, 107-121; Roca, M., Buxeda, J., i Madrid, M., 2014, «El centro de producción de Terra Sigillata Hispánica altoimperial de Andújar. Nuevos datos y algunas puntualizaciones a partir del estudio de un lote de moldes», a M. Roca, M. Madrid i R. Celis (eds.), *Contextos ceràmics d'època Altoimperial en el mediterrani occidental*, Universitat de Barcelona, Barcelona, 429-481. A més, la Dra. Roca també va dedicar una part dels seus esforços a l'estudi de les ceràmiques romanes en general, sobretot a la ceràmica comuna romana (Aquilué, X.; Roca, M., eds., *Ceràmica comuna d'època alto-imperial. Estat de la qüestió*, Barcelona, 1995), però també a les imitacions de vaixel·la fina (Roca, M.; Principal, J., eds., *Imitatio Vasaria. Las importaciones de vajilla fina de imitación en la Citerior en época tardorrepública y altoimperial*, Tarragona, 2007) i, més recentment, a l'anàlisi de contextos ceràmics generals (Revilla, V. i Roca, M., eds., *Contextos ceràmics i cultura material d'època augustal a l'occident romà*, Girona, 2010; Roca, M., Madrid, M. i Celis, R., eds., *Contextos ceràmics d'època altoimperial en el mediterrani occidental*, Barcelona, 2014).

D'altra banda, entre la llarga llista de les seves publicacions dedicades a l'urbanisme i l'arquitectura d'època clàssica cal destacar les referents al teatre romà de Tarragona («Teatre romà de Tarragona: treballs arqueològics 1982-1983», *Tribuna d'Arqueologia 1982-1983*, Barcelona, 1983), als precedents de la ciutat de Granada (Roca, M., *Ciudad Ibero-romana de Granada*, Granada, 1989), a l'amfiteatre de Tarragona (Roca, M., *L'amfiteatre romà de Tarragona*, Tarragona, 1990), o a diferents aspectes de la ciutat romana de *Pollentia* (Mallorca) (Roca, M. i Subias, E., «La Casa dels Dos Tresors de *Pollentia*: una reflexió», *Anuari de l'Institut Estudis Gironins*, 25, 1997; Mar, R. i Roca, M., «*Pollentia* y *Tarraco*. Dos etapas en la formación de los foros de la Hispania romana», *Empúries*, 51, 1998) i, més recentment, els estudis sobre Cosa, jaciment sobre el qual estava preparant una gran publicació monogràfica.

Pel que fa a la gestió, a més del càrrec de directora de departament que va exercir durant la seva etapa a la Universitat de Granada, la Dra. Roca fou directora del Departament de Prehistòria, Història Antiga i Arqueologia de la Universitat de Barcelona, entre el 1991 i el 1994. També va dirigir el Grup de Recerca d'Arqueologia Clàssica i Protohistòrica entre els anys 1995 i 1998, i va ser membre, i en diverses ocasions directora, del Grup de Recerca d'Arqueologia Clàssica, Protohistòrica i Egípcia, des de l'any 2001 fins a la seva mort. Durant anys, va col·laborar en diversos organismes relacionats amb l'àmbit de la investigació, tot participant en comissions relacionades amb l'avaluació de les activitats de recerca (AGAUR) i del professorat (AQU) en l'àmbit català, i també en l'estatal (ANECA), com ara en els programes de contractes postdoctorals Ramon y Cajal i Juan de la Cierva, o dels de projectes d'R+D ministerials. A més, era membre de nombrosos consells de redacció de revistes científiques i membre corresponent de la Real Academia de Bellas Artes de Granada.

L'altra gran passió de la Dra. Roca fou, sens dubte, la docència i la formació de nous investigadors. Màxima autoritat en qüestions relacionades amb l'arqueologia del món clàssic, impartia classes magistrals sobre urbanisme i arquitectura i sobre ceràmica romana. L'entusiasme amb què transmetia els seus coneixements va fer que molts estudiants decidissin emprendre el camí de la ceramologia, dirigint, amb èxit, un total de deu tesis doctorals.